

ЗНАЧАЈ ВОДЕ

мистично тумачење

Теолошка концепција Православне цркве, јесте основа овог кратког излагања о мистичном значењу воде. Оно је изражено у разним литургијским текстовима, молитвама, химнама и светим обредима где је води дато истакнуто место, када се она тумачи као симбол или се представља као она која служи божанском делу спасења.

Посебно дивна поетска тумачења се налазе у хвалоспевима инспирисаним првим и шестим славопојем, по угледу на *ирмос Канона*. Први славопој јесте химна која следи чудесан прелазак јеврејског народа преко Црвеног мора приликом изласка из Египта (“Певаћу Господу, јер се славно прослави; коња и коњаника врже у море...” 2 Мој 15, 1), а шести, говори о пророку Јони у стомаку кита (“Завапих у невољи својој ка Господу...” Јона 2, 1–10).

Педесетница или Духови један од празника литургијске године, има за своју тему Христова учења о “живој води” (Јн 5, 14–30) и долази између две Недеље у којима се химне и читања из Новог завета односе на догађаје који су повезани са водом, тј. исцељење непокретног у бањи Витезди (Јн 5, 1–15) и разговор Господа са женом Самарјанком поред Јаковљевог извора (Јн 4, 5–13).

Две службе укључују благослов вода: велики благослов Богојављења и такозвани “мањи благослов”. Врхунац црквеног богословља које се односи на воду, долази са празником Богојављења – приликом крштења Господњег – и током свете тајне крштења верујућих.

Значајно је то да величанствени опис Стварања у првом поглављу Постања јесте прво читање током вечерњих звона при три велика “космогонска” празника литургијске године, три

велика дана крштења – Божић, Богојављење и Васкрс: Дух Божји “се дизаше над водом” и Реч Његова раздели воде које су биле “под небеским сводом” од вода што бежу “изнад небеског свода”. Он је био тај који сакупи “воде под небом... заједно на једно место” – море и пустио да се “сува земља појави” (1 Мој 1, 1–10).

Продубљујући изучавање библијског упућивања на воду, може се приметити антитетичка јукстапозиција између два симбола: воде су подељене на “горке” то јест море и “слатке” а то су потоци и реке. Већ у Постању, налазимо ове антитезе индиректно предочене. По наредби Божјој, морске воде су се повукле “на једно место” да би начиниле простор за суву земљу, за траве и биљке да расту, за живе створове земље да преживе. Оне су остале на спољним границама света са извесном латентном тенденцијом да поврате своју иницијалну космичку доминацију. Моћ Божје речи их међутим држи у њиховом предетерминисаном простору, јер је Божјом вољом “претходно слободно текућа природа вода добила облик њених копнених дупликата... течна пророда вода је скупљањем, сабијена у саму себе” (*ирмос*, прва песма). У Псалмима (104,9) и Књизи о Јову (38, 8–11) стоји персонификација мора и драматичан опис Божанске стваралачке интервенције трећег дана Стварања. Псалм 107, даје заиста диван опис страха у оних који су ухваћени у олуји искушења своје вере и наде, иако је Бог стишао буру.

Ово су отприлике једини описи мора и његовог света. Морска лепота, његове дивне обале, његов еколошки значај, његова улога у олакшавању комуникације међу људима, све то бива одсутно. Управо ово јесте гледиште са ког народи из унутрашњости – древно племе Израиља – посматрају море и оно које утиче на њихову литургијску концепцију тог мора.

Наравно, море није сила која је опречна божанској, демонски елемент стран Богу; јер и оно је такође “веома добро” какве су и све остале ствари створене од Бога (1 Мој 1, 13). Међутим, углавном се симбол мора користити да изрази негативне конотације: имамо “сланоћу” секундарног неверовања, “најдубље поноре” греха и дрскости безбожника (“Бесни валови морски, који се пене својим срамотама...” Јуда 13).

Упућивања на море нађена у Књизи Откровења, изгледа да указују на то да су негативни елементи унеколико укроћени. Овде изгледа постоји упознавање са мистериозним светом мо-

ра, са пророком који стоји “над морским песком”, “на острву које се зове Патмос” (Отк 13–1; 1–9). Такође, постоји и слободан простор пред престолом Божијим, које је описано као “стаклено море као кристал” (Отк 4–6); а на небу као “стаклено море помешано с огњем” (Отк 15, 1–4).

Међутим, из мора се појавила седморога звер (Отк 13, 1) како је пророк Данило раније имао у виђењу (Дан 7), и на “многим водама” блудница “велики Вавилон” (Отк 16–19; 17–1; 18–1) седи, опет према пророчком прототипу из Старог завета. Због свега овог не чуди то што на новом небу и на новој земљи, море више неће постојати: “...и мора више нема... јер прво небо и прва земља прођоше” (Отк 21, 1–4). Поливалентни симбол мора у новом свету, у Царству Божјем више нема разлог постојања.

Супротно томе, у последњем виђењу Откровења, Јован види “чисту реку воде живота, бистру као кристал која излажаше од престола Божјег и Јагњетова. Насред улица његовијех и с обе стране реке, беше дрво живота” (Отк 21, 1–2). Ова слика јасно одговара оној која је у Рајском врту: “...вода тецијаше из Едема, натапајући врт, и оданде се дељаше у четири реке (Фисон, Геон, Тигар и Еуфрат)...” и беше “дрво живота усред врта...” (1 Мој 2, 8). И у виђењу пророка Језекиља о Божјем светилишту (поглавље 47), бујица вода се појављује из куће. Бујица потока и река ствара слику живота народа какав је Израил, у којој је успомена на њихов дуги боравак у “сувој и пустој земљи” (Пс 62, 2) остала жива. Симбол је лако одуховљен. Бог, снабдевач материјалном водом овог света се пореди са извором живота, живе воде где обе дају живот и спирају грехе човека. У овом последњем значењу, св. Јован Крститељ позива људе на “...крштење покајања за опроштај греха” (Мк 1, 4). Вода реке Јордана у којој је крштен Христос, преображава се у “лечилиште” људске природе кроз присуство Светог Духа у њој. Глас Оца, сведочећи Своје сродство са Христом Његовим Сином по природи, потврђује усвојење крштених по милости. Од тада, крштење у име Оца и Сина и Св. Духа није само “крштење покајања за опроштај греха ’већ’ спирање препорођењем и обновљењем Духа Светог” (Тит 3, 5), ново рођење у Богу. Призивањем страшног имена Божјег приликом избацивања воде из крстионице, зле силе се крију у овој води од када су човекове побуне уништене и како се крштена особа вратила свом оригиналу, природном стању чистоте по Божјој првобитној творачкој вољи.

Надоградњом путем призвања Св. Духа, у обреду који ми познајемо као *хагиасмос*, воде постају добављачи божанских милости, када се пију или прскају “за здравље тела и душе”; оне такође и чувају од злих сила и освећују све предмете у творевини.

У светим чиновима Цркве који укључују воду као и у богословским учењима која њих одражавају, дело Божјег стварања бива поновљено и продужено, “Дух Божји се још једном подиже над површином вода” (1 Мој 1, 2) и народ Божји ужива у чину есхатолошког обећања Божјег у Откровењу: “Ја ћу жедноме дати из извора воде живе забадава... и бићу му Бог, и он ће бити мој син” (Отк 21, 6–7).

А шта је са морем? Оно што званична црквена литургија није предвидела у сагласности са древном јеврејском традицијом која је била окружена копном, учинили су људи са острва и обала, кроз њихову познату оданост и побожност: они зарањају Крст Господњи у море на дан празника Светог Богојављења, дана “Светала”, као подражавање крштења Господњег, као благослов вода и мора.

Ово испуњава реч светог химнографа: “Данас је природа вода учињена светом” (химна на празник Богојављења) и благослов Богојављења се догађа:

Земља и небо учествују у радости света:
и свет бива испуњен милошћу.